

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 28. července 2020 ve věci č. 53028/14 – *Monica Macovei proti Rumunsku*

Senát čtvrté sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že se vnitrostátním orgánům při posuzování prohlášení stěžovatelky k otázce veřejného zájmu stran souběhu politické funkce a advokátní činnosti, učiněného v kontextu podpory přijetí protikorupčních opatření, nepodařilo nalézt spravedlivou rovnováhu a bez uvedení dostatečných důvodů upřednostnily zájem na ochraně pověsti politika před svobodou projevu stěžovatelky, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2009 stěžovatelka, tehdy aktivní politička a poslankyně Evropského parlamentu, učinila během letní školy pořádané její politickou stranou a za přítomnosti novinářů prohlášení na adresu dvou členů národního parlamentu za jinou politickou stranu, které dodatečně jmenovala. Prohlášení se týkala uzavření výhodných smluv se státními společnostmi o poskytování poradenství ze strany obou politiků, kteří byli současně advokáty. Stěžovatelka to považovala za zjevný příklad korupce uplatněním politického vlivu a podporovala přijetí zákonodárství o neslučitelnosti souběhu těchto činností. Její prohlášení byla citována v tisku, včetně jmen obou politiků. Jeden z nich se bránil žalobou na ochranu osobnosti, přičemž soudy vyšší instance mu daly za pravdu a uložily stěžovatelce nahradit újmu ve výši cca 2 300 eur a uveřejnit rozsudek v pěti novinách, z čehož tři byly celostátní.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka na poli článku 10 Úmluvy namítala, že uložená sankce porušila její právo na svobodu projevu, že jednala v dobré víře ve věci veřejného zájmu a že její prohlášení měla rozumný a dostatečný skutkový základ.

Soud úvodem podotkl, že nic nenavzdčuje tomu, že by si stěžovatelka nebyla vědoma přítomnosti novinářů na letní škole ani že by nemohla předvídat uveřejnění jakýchkoli prohlášení učiněných z její strany během této události. Stěžovatelka nerozporela dodatečné uvedení jmen obou politiků. Dále shledal, že prohlášení stěžovatelky mohla nejen zasáhnout do pověsti dotčeného politika, ale rovněž vést k vytvoření předsudků v profesní i společenské rovině. Její vyjádření dosáhla nezbytné úrovně závažnosti z hlediska dotčení práv chráněných článkem 8 Úmluvy. Soud proto přistoupil k ověření, zda se vnitrostátním orgánům podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi ochranou svobody projevu a právem na respektování pověsti (*Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 84).

Přisvědčil vnitrostátním soudům, že prohlášení stěžovatelky se netýkala soukromých aktivit dotčeného politika. Veřejnost tak měla oprávněný zájem být informována o jeho činnosti. Již v minulosti Soud konstatoval, že způsob, jakým představitel zvolený na místní úrovni plní své veřejné povinnosti, a otázky dotýkající se jeho osobní integrity náleží k záležitostem, které patří do veřejného zájmu společnosti (*Kwicień proti Polsku*, č. 51744/99, rozsudek ze dne 9. ledna 2007, § 51). Prostor pro omezení politického projevu či debaty v záležitostech veřejného zájmu podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy je proto v tomto ohledu malý (*Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV proti Ukrajině*, č. 61561/08, rozsudek ze dne 2. června 2016, § 44). Totéž platí i u celostátně zvolených představitelů. U stěžovatelky tak vnitrostátní soudy měly velmi úzký prostor pro uvážení při posuzování nezbytnosti zásahu do práva stěžovatelky na svobodu projevu (*Instytut Ekonomichnykh Reform, TOV proti Ukrajině*, cit. výše, § 50).

Následně se Soud věnoval obsahu prohlášení. Konstatoval, že to, co prvoinstanční soud shledal za pouhé narážky učiněné mezi řádky, které mohly být zkresleny různými lidmi, soudy vyšší instance považovaly za nepravdivé skutkové tvrzení, tedy že se daná osoba dopustila korupčního jednání při souběhu funkcí advokáta a člena parlamentu. Ačkoli jsou vnitrostátní soudy v zásadě ve výhodnějším postavení při hodnocení úmyslu, především co do výkladu prohlášení a reakce ze strany veřejnosti (*mutatis mutandis, Jalbă proti Rumunsku*, č. 43912/10, rozsudek ze dne 18. února 2014, § 33), dle Soudu v tomto případě soudy vyšší instance dostatečně neodůvodnily své závěry o povaze prohlášení. Vzhledem k omezenému rozsahu odůvodnění zásahu proto jejich přístup Soud nepřesvědčil o nutnosti sdílet jejich závěry. Soud naopak konstatoval, že prohlášení představovala kombinaci hodnotových soudů a skutkových tvrzení. Zabýval se proto otázkou, zda bylo možné hovořit o dostatečně přesném a spolehlivém skutkovém základu, který by byl přiměřený povaze a úrovni prohlášení stěžovatelky.

Soud poznamenal, že prohlášení byla souhrnná, týkala se obou politiků a byla učiněna spíše s cílem uvést příklad systému politické korupce zahrnující odměňování na základě smluv uzavřených s veřejnoprávními společnostmi za poskytnuté právní poradenství než jako obvinění dotčených politiků ze skutečné korupce. Nadto z dostupných informací vyplynulo, že jeden z nich byl jak členem parlamentu, tak spolupracovníkem právní kanceláře založené druhým politikem v době, kdy tato kancelář podepsala lukrativní smlouvy o právní pomoci se státními společnostmi nacházejícími se ve volebním obvodu prvního z nich. V tomto ohledu Soud shledal, že tvrzení stěžovatelky a její vyjádření, byť možná až příliš ostrá, lze považovat za polemická, zahrnující určitou míru přehánění. Soud zopakoval, že osoby účastníci se veřejné debaty v záležitosti týkající se veřejného zájmu se mohou uchýlovat do jisté míry k přehánění či dokonce k provokacím, jinými slovy činit opovážlivá prohlášení (*Do Carmo de Portugal e Castro Câmara proti Portugalsku*, č. 53139/11, rozsudek ze dne 4. října 2016, § 43).

Za daných okolností, s ohledem na postavení stěžovatelky a dotčené osoby, tj. politiků a zvolených zástupců, souhrnnou povahu prohlášení stěžovatelky, celkový kontext uvedený v novinách – podpora nezbytnosti přijetí právní úpravy zakazující souběh funkcí advokáta a člena parlamentu –, určitou míru skutkového základu ve stěžovatelčiných tvrzeních, jakož i hodnocení vyjádření v jejich souhrnu Soud neshledal, že by prohlášení stěžovatelky představovala svévolný ocerňující osobní útok na dotčeného politika. Dle Soudu je vždy nezbytné mít na paměti, že politické urážky často přesahují do osobní sféry; taková jsou rizika politiky a svobodné názorové debaty, které jsou zárukami demokratické společnosti (*Lykin proti Ukrajině*, č. 19382/08, rozsudek ze dne 12. ledna 2017, § 29). Soud vzal v neposlední řadě v úvahu i povinnosti uložené stěžovateli vnitrostátními soudy a jejich odrazující účinek na výkon svobody projevu.

Dle Soudu tak vnitrostátní soudy selhaly při hledání spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými zájmy, jakož i při prokázání naléhavé společenské potřeby poskytnutí ochrany pověsti dotčeného politika dle článku 8 Úmluvy, kterou upřednostnily před stěžovatelčím právem na svobodu projevu dle článku 10 Úmluvy. Zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu nebyl nezbytný v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Dle souhlasného stanoviska soudce Wojtyceczka by i v řízení před Soudem měla platit zásada, aby byla slyšena druhá strana, zde osoba, která se bránila prohlášením stěžovatelky. Zjištění vnitrostátních soudů jsou pak relevantní co do rozboru a uvedení významu prohlášení v národním jazyce, méně však tam, kde jde o klasifikaci prohlášení. Rozsudek naznačuje, že prohlášení politiků požívají silnější ochrany dle článku 10 Úmluvy než politicky neaktivní osoby, ačkoli by to mělo být naopak.

Soudce Ranzoni v nesouhlasném stanovisku, k němuž se připojila soudkyně Mourou-Vikström, kritizoval Soud, že jednal jako čtvrtá instance a provedl vlastní výklad a hodnocení skutkových okolností. Pokud na vnitrostátní úrovni došlo k řádnému vyvažování a závěry byly obhajitelné,

založené na relevantních a dostatečných důvodech, v situaci, kdy se názory na výsledek posouzení mohou přiměřeně lišit, nejsou „pádné důvody“ pro to, aby Soud nahradil názor vnitrostátních soudů svým vlastním.

Dle nesouhlasného stanoviska soudkyně Mourou-Vikström vnitrostátní soudy nepochybily stran řádného hodnocení pravdivosti prohlášení. Při odsuzování korupčního jednání by měla osoba respektovat, aby prohlášení zůstala obecná, v rovině hodnotových soudů. Jsou-li cílena na člověka a schopna zasáhnout do jeho pověsti, musejí být pravdivá.